

Vsake Orgle so svet zase

**Organist in orgelski izvedenec
Februarija so v Šentvidu pri Stični
zadonele nove orgle
Delujejo po principu mehanske
igralne trakture na stožce**

Pred kratim so v župnijski cerkvi svetega Vida v Šentvidu pri Stični prvič zadonele nove župnijske orgle. Prejšnje pnevmatske so bile izdelane leta 1912, nazadnje pa so jih temeljito obnavili pred 30 leti. Za zasnovo in strokovne zamisli novih orgel sta poskrbela Aleš Razporknik in Luka Posavec, organist in orgelski izvedenec. Stehnil je za Delo povedal nekaj več o projektu novih orgel v Šentvidu, enem od treh znotraj krongnega projekta Organistca. Druga dva sta še projekt Franc Goršič in dokumentacija orgel ljubljanske stolnice.

BETI BURČER

Šentvidske orgle je kot svoj 41. opus izdelalo Orglarstvo Močnik iz Cerkev na Goranskem, sredstva zanj pa so bila zbrana iz darov župljanov, je pojasnil Posavec, ki sicer v Nemčiji v Weimaru zaključuje magistrska študija orgel in cerkvene glasbe ter v Würzburgu študij čembala. Nekdanje Mayerjeve orgle niso več (dobro) opravljale svoje funkcije: bile so dotrajane, organisti so morali vse pogostje opustiti kakšen registev. Včasih se zgodil, da kateri izmed igralcev umrle med samim igranjem – je v farnih oznanilih ob najhvi projekta novih orgel zapisal: *Kot je poljsani Posavec, so bili že za tisti čas upražbljeni sibši*

materiali. Ko so v devetdesetih letih orgle predali, nadgradnja zvočnega koncepta, kot je malce kritičen Posavec, tako idejno kot tudi izvedbeno ni uspela. Večina orgelskih delov je bila tudi crvtila, zato v tem primeru ni imelo smisla orgle obnove.

**Ohranjena svetovska
orgelska kultura**

Ceprav je bil velik del Mayerjevih orgel dotrajan, se strokovna sodarca novih orgel nista lotila na način, da bi vse, kar je staro, zavrgla in naredila na novo, temveč sta najprej dokumentirala v kakšnem stanju so posamezni deli tega zgodnjega instrumenta. V šentvidski cerkvi so bile namreč orgle nekakšna sestavljanka štrih različnih orglarjev, onara je bila iz leta 1838, takrat je nove orgle za Šentvid izdelal mojster Peter Rumpel, glavna pa je nastala v času pred prvo svetovno vojno, ko

jih je izdelala orglarška delavnica bratov Mayer. Kasneje so bile orgle še dvakrat nadgrajene.

»Natančno dokumentacijo smo izdelali z namenom ohranjanja izročila in arhiviranja. Velikokrat se zaradi praktičnosti in smotrnosti staro umika novemu. Kljub temu pa se moramo zavedati svojih korenin in dogajanja tedanjega časa. Dokumentacija orgel je tako eden od načinov, da bodo tudi prihodnje generacije bolj razu-

mele odločitve ter razmišljanja preklepa in danšnjega časa,«

razmišlja Posavec. Prvi resnejši pogovori o novih orglah so se v župniji Šentvid pri Stični začeli leta 2017.

Nove orgle ohranjajo dediščino starih orgel, orglarške tradicije, orglarjev Franca Goršiča in Ivana Mlavca, ter zvočne barve svetovno znanih orgel v Hoffenheimu. »Koncept je torej bil, da ohranimo slovensko orgelsko kulturo, Goršiča, Mlavca, ter orgle razširimo še z nekaj vrstami drugih barv iz Nemčije iz starega obdobja. Z Alešem sva se odločila, da za potrebe dokumentacije razvijeva posebno sistematično ter meto-dolgoje, kako dokumentirati. V mednarodnem prostoru namreč mnogi vrednotijo in arhivirajo orgle po njihovi znanosti, zvočni zasnovi, njihovi sibeljevitveni vršni. Redki pa so pokukali na objekta in strokovnih dokumenta, tudi in med pisčalniki itd.», je dejal Posavec, ki je eden redkih orgelskih izvedencev pri nas.

Za zgodovino orgel se je začel resno zanimati v prvem semestru študija v Würzburgu, ko so jih prvič peljali na ogled instrumenta orglarja Eberharda Friedericha Walckerja v Hoffenheimu. Tam je prvič dobil asociacije na orgle v uršulinski cerkvi v Ljubljani.

Iz teorije v prakso

Zvočno zasnovo novih orgel je poleg Posavca in Razporknika pripravil še Christoph Bösert iz Würzburga. V orglah je 1650 piščali, 1220 kovinskih in 430 lesenih. Na treh manjalih in pedalu imajo razporeditih 28 zvenecih registrov. Kot poklon nemškemu orglarju Eberhardu Friedrichu Walckerju (1794–1872) pa vsebujejo nove orgle tudi pet zvočnih barv svetovno znanih orgel v Hoffenheimu ter barvo zvoča, imenovano Křihlana, iz orgel Ivana Mlavca (1874–1915) v ljubljanski stolnici. Orgle delujejo po principu mehanske igralne trakture na stožce. Inštalacijo postavljene, vendar bo potrebno še

Nove orgle ohranjajo dediščino starih orgel, orglarške tradicije orglarjev Franca Goršiča in Ivana Mlavca ter zvočne barve svetovno znanih orgel v Hoffenheimu. Fotografirali Gašper Stopar

kakšno leto za njegovo izpopolnjevanje, pojasni Posavec.

Kot poljsani, je bil glavni izziv, kako sam koncept, zasnovan v teoriji, izvesti v praksi. »Dokaj lahko si je namreč zamisliti, koncipirati, vprašanje pa je, kako to umestiti v prostor. Snovalec smo orglarstvu Močnik zasrtili tako zvočne kot tudi tehnične izzive. Šentvidska cerkev je kot nekakšna cev, ni visoka, je dolga in zato akustično manj ugodna. Tehnični izziv sta predstavljala vetrni ustroj oziroma mehoye ter sistem mehanske sapnice na stožce: to so majhni ventilčki v lesenih kaneclah pod piščalniki, s katerimi organist nadzorovano uravnava količino zraka v piščalih. Omenjena tehnologija se v novih orglah ne uporablja že dobrih sto let. Zato je bilo

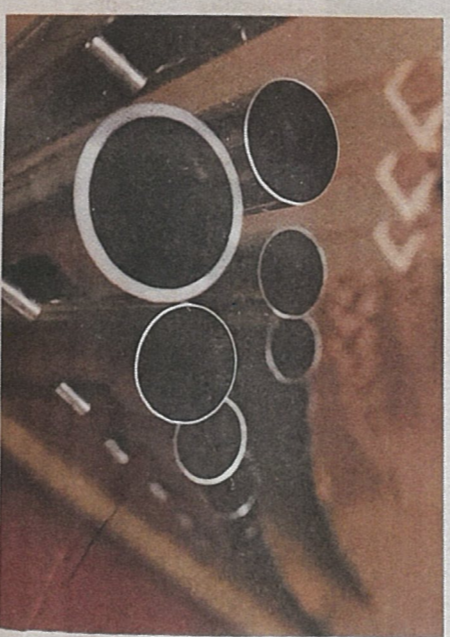
**Kot organist vedno
prideš v novo okolje,
prostor, pred seboj
dobiš nov, drugačen
instrument. Vsake
orgle so svet zase,
individuum.**

LUKA POSAVEC

potrebno modificirati, odpraviti pomanjkljivosti ter celotni sistem prilagoditi sodobnim kriterijem. Hkrati so orgle tudi največje nove mehanske orgle s sapnicami na stožce v svetu, pove Posavec.

**Orgle spna niso bile
povezane s cerkvijo**

Orgle je slabih tristo let pred našim stetijem parentiral Křeslous iz Aleksandrije, ki je bil sicer strojni inženir, in ne glasbenik. Njegova žena Thais je bila prva organistka. Sam razvoj orgel sledimo v različnih vrstih preko 5., 6., in 7. stotletja. V 8. stotletju je Cesar Konstantin V. odposlal tri poslanike h kralju Pipinu Malermu v Frankijo, Stevilne kronike omenjajo s tem prihod orgel v Evropo. V 9. in 10.

V orglah je 1650 piščali, 1220 kovinskih in 430 lesenih.

stoletju zasledimo prve večje orgle v katedralah. Temu razvoju lahko sledimo vse do današnjih dni.

V samih začetcih orgle niso bile cerkveni instrument. V stari Grčiji so pričelji glasbena tekmovanja iz igranja na orgle, v starem Rimu pa so bile znamenite prestiza.

Bile so zvočna kulisa kompleksnih tekmovalni in gladatorskih iger.

Posavec sicer opaža zanimanje za instrument tudi zunaj Cerkev, saj na koncerte vedno pridejo tudi obiskovalci, ki ne zahajajo v cerkev. Specifika organistov je ta, da morajo biti zelo prilagodljivi. »Kot organist namreč vedno prideš v novo okolje, prostor, pred seboj dobiš nov, drugačen instrument. Tu je pomembno poznavanje

organologije, s katero se ukvarjam. Za organista je dobro, da razume zvočno zasnovo orgel, na katere igra. Vsake orgle so namreč svet zase, individuum. Poleg prilagodljivosti je potrebna tudi vzdržljivost, saj je veslha v cerkvi samo nekaj stopinj Celzija. »Pove Posavec.

Na vsake orgle praviloma ne moreš igrati vse glasbe oziroma glasbe iz vseh obdobji. »No, tehnčno že lahko, če zamenjaš zvočno estetiko.« še pojasni Posavec, rojen leta 1996, ki je najverjetneje edini izsolani in certificirani orgelski izvedenec pri nas. Kot prvi, si želi, da se po koncu študija vrne v Slovenijo, a tega še ne more z gotovostjo reči.

PROJEKT FRANC GORŠIČ

Projekt traja od julija 2019, rodili pa se je spontano iz ljubiteljskih obiskov Goršičevih instrumentov po Sloveniji že leto prej. Trenutna ocena trajanja projekta je deset let. Gre za raznolik in obsežen projekt, ki še neodkritje dokumentacije o njegovem življenju in delu ter oživljanje njegove dediščne. Hkrati je to nadaljevanje spoznavanja Goršiča, ki ga leta 2004, cilj projekta je najti prave informacije ter spodbuditi nadaljnje restavriranje in tudi razumevanje glasila.

Za zasnovo in strokovne zamisli novih orgel sta poskrbela Aleš Razporknik (levo) in Luka Posavec, prvi organist in drugi orgelski izvedenec. Foto Uroš Zagoržen

Podlistek

MIMI POKRIVANIK

humor, norost, sanje, avtomatika

nja, spet ne bi bila mladostna, spet